

DE IJSBERG OP ONZE BELGISCHE ARBEIDSMARKT EN HOE DEZE TE ONTDOOIEN

Prof. Dr. Stijn Baert
Docent Vakgroep Economie
Universiteit Gent

ABSTRACT

Report by Frank Lierman, president of the Editorial Committee of Bank- en Financiewezen, of the Belgian Financial Forum Webinar given by Stijn Baert, professor at the University of Ghent on 15 of September 2021.

Verslag van de Webinar van prof Stijn Baert van de universiteit Gent voor het Belgisch Financieel Forum op 15 september 2021, opgesteld door Frank Lierman, voorzitter redactiecomité van bank- en Financiewezen.

De Belgische arbeidsmarkt werd in 2019, dus voor de coronacrisis, gekenmerkt door een lage werkzaamheidsgraad: 73,6% van alle 25- tot 64-jarigen waren aan het werk. In Nederland was dat 81,2% en in Zweden zelfs 84,5%.

Het is evident dat een hogere werkzaamheidsgraad broodnodig is om de sociale zekerheid niet verder in problemen te duwen. De inkomsten van de sociale zekerheid hangen af van de sociale bijdragen die worden betaald en dus van de werkzaamheidsgraad, hoe hoger hoe beter. Ook meer investeringen die de productiviteit verhogen kunnen een positieve impact hebben. De verhoging van de bijdragevoet is ook een mogelijkheid maar die is niet bepaald aan te bevelen want die kan leiden tot een verlaging van de werkzaamheidsgraad. Indien de sociale bijdrage ontoereikend zijn kan gedacht worden om belastingen te verhogen om via de algemene middelen de inkomsten op te krikken, maar dit leidt sowieso tot een rem op investeringen en op de werkgelegenheid. Ook voor de uitgaven is een hogere werkzaamheid welkom want hierdoor zijn meer middelen beschikbaar om uitkeringen te doen. Een gebrek

aan inkomsten kan opgevangen worden door een verlaging van de uitkeringshoogte, maar dat ligt maatschappelijk zeer gevoelig en is dus niet aangewezen.

Een werkzaamheidsgraad van 73,6% betekent dat er nog 26,4% marge is tot verhoging ervan. In 2019 was 3,6% van de 25- tot 64-jarigen werkloos, die dus op zoek zijn naar een baan, en 22,8% inactief. De werkloosheidsgraad is de meest gebruikte indicator voor de gezondheid van een arbeidsmarkt. Deze maatstaf laat echter de groep van inactieven die geen baan zoeken, buiten beschouwing. Ook het beleid negeert die inactieven vaak.

Uit een vergelijking van de 20 grootste OESO-landen omtrent de verhouding van inactieven/werklozen in 2019 blijkt dat België zich niet zo slecht positioneert qua werkloosheid maar kampt met een hoog percentage aan inactieven. Enkel Mexico, Italië en Turkije scoren slechter. Vlaanderen is met 2,1% werkloosheidsgraad en 19,9% inactieven in feite een België in het klein. Wallonië (4,4% en 27,1%) en Brussel (8,8% en 25,5%) scoren beduidend slechter. Opvallend is de vrij grote stabiliteit die België ten toon spreidt wanneer we 2020 vergelijken met 2019: de werkloosheidsgraad steeg amper met 0,1 procentpunt en het percentage van inactieven bleef zelfs onveranderd. Het gevoerde regeringsbeleid heeft hiertoe bijgedragen met onder andere de tijdelijke werkloosheidsregels, de steun aan bedrijven om hun liquiditeits- en solvabiliteitsproblemen te temperen, ..., die succesvol zijn gebleken.

Doet men een gelijkaardige oefening voor de 27 EU landen voor 2019 en 2020, dan is België veruit ook de meest stabiele onder de lidstaten. Qua werkloosheidsgraad klimt België van de 14 naar de 10 plaats en voor het percentage van de inactieven is de terugval zeer beperkt van de 22ste naar de 23ste plaats.

De gezondheid van de arbeidsmarkt is hoe dan ook cruciaal en het is zeer de vraag of we nog een schok of schokje krijgen in de werkloosheid na het opheffen van de steunmaatregelen, wetende dat de arbeidsmarkt achteroploopt ten opzichte van de economische groei. Dit blijkt ook uit de economische vooruitzichten van het Federaal Planbureau.

Tabel A Economische middellangetermijnvooruitzichten: voornaamste resultaten							
<i>Evoluties in %, tenzij anders vermeld</i>							
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Real GDP	-6.2	4.1	3.5	1.7	1.5	1.3	1.1
Deflator of private consumption	0.7	1.3	1.6	1.7	1.7	1.7	1.8
Domestic employment (evolution in 000')	-6.6	-29.9	26.9	50.6	42.4	34.9	29.5
Domestic employment (evolution in %)	-0.1	-0.6	0.6	1.0	0.9	0.7	0.6
Employment rate (20-64 yrs)	70.3	70.0	70.3	70.9	71.4	71.7	72.0
Unemployment rate (FPB concept)	9.1	9.9	10.0	9.4	8.9	8.6	8.5
Unemployment rate (Eurostat standardised rate)	5.6	6.8	6.8	6.3	5.7	5.5	5.3
Net lending of general government (% of GDP)	-9.7	-7.0	-5.0	-5.0	-5.1	-5.0	-5.2
Gross public debt (% of GDP)	114.8	115.9	115.7	117.1	118.8	120.6	122.6
Balance of current accounts (National accounts - % of GDP)	-1.6	-1.8	-2.2	-2.6	-2.9	-3.2	-3.7

Tevens is er een flinke mismatch tussen werkzoekenden en de vacatures omdat het aantal langdurig werklozen behoorlijk toeneemt terwijl ook de vacatures flink stijgen.

De gezondheidscrisis heeft de economische activiteit pijn gedaan en zo de arbeidsmarkt afgeremd. Wil men de werkzaamheid op peil houden en liefst verhogen dan moeten er voldoende bijdragen naar de sociale zekerheid vloeien zodat een kwalitatieve zorg voor de zieken van morgen mogelijk wordt. Feit is dat het voorspellen van de arbeidsmarkt moeilijk is, maar het voorbereiden is echter noodzakelijk.

Hoe de ijsberg ontdooien?

Wil men de ijsberg ontdooien dan moeten de poorten richting inactiviteit beter worden gesloten. De typische doorstroom van kortdurende werkloosheid naar langdurige werkloosheid en zo naar inactiviteit moet worden afgeremd. Werken moet dus attractiever worden gemaakt. Meer inactieven moeten verleid worden om terug op de arbeidsmarkt te komen.

Drie pistes kunnen worden gevolgd. Sommige werden op de werkgelegenheidsconferentie van de federale regering op 8 september geformuleerd:

1. Verleng loopbanen via slimme maatregelen door onder andere

- het doneren van pensioenrechten door partners aan elkaar (van de oudere naar de jongere) waardoor er een rem komt op de onvrijwillige werkloosheid als de oudste partner op pensioen gaat;
- de loonlastenvermindering voor oudere werknemers te schrappen omdat studies hebben aangetoond dat die vermindering weinig effect hebben en dus een ondoelmatige subsidie is;
- de pensioenopbouw te verlagen bij langdurige werkloosheid. Werken moet meer lonend zijn in vergelijking met de gelijkgestelde periodes, die oplopen tot gemiddeld een derde van de totale loopbaan. Worden vooral geïndiceerd de SWT, de werkloosheid van 50-plussers, ...;
- deeltijds pensioen pas in te voeren na grondig studiewerk want dergelijke formule is een 'herverpakking' van wat gekend was als tijdskrediet of als landingsbanen en daarvan is gebleken dat veel gebruikers spontaan overstapten van een voltijdse job naar een deeltijdse.

2. Gooi de ambities van het Vlaamse regeerakkoord niet weg

De blijvende opdracht voor Vlaanderen is werken meer te laten lonen. Hoe?

- Via de jobbonus die meer netto oplevert voor wie weinig verdient vermits dit het arbeidsaanbod zeker ten goede komt en gemakkelijk te implementeren is.
- Door de kinderopvang meer op maat van de noden van de werkende bevolking af te stemmen, hetzij door meer opvangplaatsen te voorzien en/of de openingsuren aan te passen, hetzij door hem goedkoper te maken zodat de stijging van deeltijdse arbeid en inactiviteit wordt afgeremd.
- Door de sociale voordelen niet langer afhankelijk te maken van het statuut maar van het inkomen.

In feite is dat een *minimum minimorum*. Een aanbodgericht beleid is perfect complementair met een vraaggericht beleid dat macro-economisch aangewezen is om de groei aan te zwengelen.

Ook op federaal vlak kan dergelijk beleid lonend zijn door de lasten voor de werkenden te verlagen die dan kan gecompenseerd worden door een hogere last op vervuilende consumptie.

3. Het meest zuinige beleid is een evidence-based beleid

Ons arbeidsmarktbeleid heeft verregaande consequenties. In strikte zin besteden we ongeveer 3% van het BBP aan passief en actief arbeidsmarktbeleid. In brede zin heeft

dergelijk beleid een enorme impact op de welvaart. Maar we evalueren amper *ex post* of het beleid adequaat is. Er zijn slechts ad hoc enkele evaluatieprogramma's. Het is aangewezen om vaak *ex ante* beleidskeuzes op *evidence-based* gronden te nemen. Dit heeft tot gevolg dat de schaarse middelen doelmatiger kunnen ingezet worden. Trouwens, door de coronacrisis zijn de middelen niet minder schaars.

Hoe een evidence-based beleid uitrollen?

Drie stappen zijn aangewezen:

- Op basis van het wetenschappelijk onderzoek dat aangetoond heeft welke subsidies ondoelmatig zijn, het betrokken budget terugschroeven.
- Nieuw beleid baseren op een synthese van wetenschappelijk literatuur en geen *cherry picking* doen uit de literatuur om de ideologie of het buikgevoel te laten bevestigen.
- Het uittesten van hervormingen op experimentele schaal, vervolgens evalueren en verfijnen, en pas nadien uitrollen. Voorbeelden zijn Nederland, waar alternatieve vormen van begeleiding van werklozen experimenteel werden geanalyseerd, het Verenigd Koninkrijk met de beleidsnota van de vorige regering "*Test, learn, adapt: developing public policy via randomised controlled trials*", het Scandinavisch model, of ook nog het *Abdulatif Jamel Poverty Action Lab* dat betrokken was bij meer dan 800 experimentele beleidsevaluaties in 61 landen.